

az ifjú *önbizalmának* krízisében található meg. Épen ezért van szüksége az ifjúságnak a nevelésre és a *vezetésre*, a lelkiatyái és bizalmas vezetőre, továbbá az idősebbek baráti lelkére. A lelki vezetés szükségességét *Lacroix* is hangsúlyozza (i. m. 154. l.), a középiskolai tanulók vallomásaiból is tudjuk, hogy ők a nevelőkben és tanároknak elsősorban a bölcs és jóindulatú jóbarátot keresik; de hogyan lenne lehetséges az ilyen vezetés a bizalom légköre nélkül? Az ifjú támogatása, lelkiismeretének irányítása és vezetése, a megértő jóindulat a félenkség leküzdésének elemi feltételei közé tartozik, de egyúttal az ifjúság mindennemű nevelésének is egyik lényeges feltétele. „A fiatal emberek félenksége legfőképpen onnan ered, hogy a felnőttek alig próbálják meg őket valóban megérteni és velük együtt érezni.” (*Mendousse, L'âme de l'adolescent.* 200. l.). Nem a bölcs szigorúság félemlíti meg őket, hanem ennél sokkal inkább a nem okos szeretet.

„Nincs jobb és szükségesebb iskolája (a fiatalságnak), mint a bizalmas légkör (familiarité) . . . A félenkséget is csak ez gyógyítja meg; csak a szabad és őszinte környezetben ismerhetjük meg igazán az embereket, itt tapogatózik először a gyermek, itt keveredik bele a társas életbe és méri össze magát az emberekkel . . . Akiknek nincs bátorságuk, hogy keressék az igazságot ezekben a kemény próbákban, mélyen alatta maradnak minden igazi nagyságnak . . . A bizalmas érintkezés az emberekkel adja meg nekünk azt a bölcseséget, amely nem a szellem illúzióján épül fel, hanem a tapasztalat kétségbevonhatatlan elvein.” *Vauvenargues.*)

(Folytatjuk.)

Várkonyi Hildebrand dr.

Kezdő főiskolásaink és a tanári hivatás.

A szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola magyar szakos kezdő hallgatói — számszerint mintegy hetvenen — irodalmi szemináriumi munkájuk keretében levélben foglalták össze, milyen élmények és megfontolások vezették őket a tanári pályára, miféle indítékok hatására lépték át a főiskola küszöbét. A levelek tanári felszólításra készültek; életüknek egy lezárult fejezetét összefoglalva mintegy bemutatkoztak velük a levélírók s a visszaemlékezés ihletében számot adtak írói készségükről. Hogy a kítűzött tárgy annyi őszinte vallomásra fogja hallgatóinkat indítani, hogy táboruknak háromnegyed része akkora bizalommal fog soraiban feltárulni s így a közvetlenül érdekelt pedagógushoz szólva, olyan mondanivalói lesznek, amelyek a legszélesebb körök érdeklődésére tarthatnak számot, nem volt előrelátható. Bizonyos, hogy soraikat olvasva, egy új magyar

nemzedéknek a tanári hivatással szemben elfoglalt magatartásával ismerkedhetünk meg s a mai élet útvesztőjében vergődő fiatalsággal nem remélt meleg kapcsolatba juthatunk.

Az adatok értékelésében természetesen minden jóindulatunk ellenére sem mellőzhetjük a szigorú kritikát, ha szilárd alapokra akarjuk építeni következtetéseinket. Tisztában kell lennünk azzal, hogy mindennemű iskolai célokat is szolgáló vallomás csak bizonyos gátlások legyűrése árán emelkedhet a megbízhatóság magaslatára, ahol nem a tanítvány és a tanár párbeszéde folyik többé, hanem az ember beszél az emberrel. Van néhány levél, amelyen kétségtelen meglátszik, hogy nem egyéb egy iskolai feladat kényszerű megoldásánál; a levélíró megbúvik az erősen keresett szavak mögött, mint „a mézédés szavak kacér játékos”, s a vallomást fogalmazási gyakorlatáé egyszerűsíti; máskor a megközelíthetetlen tökéletesség tőgájába öltözik s élményei helyett eszményeit tárgyalja levelében; s hozzájárul mindezekhez, hogy az adott esetben a tanár és a tanítványok félig ismeretlenül állnak szemben egymással s a levélírók a bizalmat csupán előlegezhetik. Annál jólesőbb azonban a levelek nagy többségében a közvetlen, emberi hang: „eddig csak az édesapámnak mondtam el az erre vonatkozó mondanivalóimat”, írja levele elején az egyik nőhallgató; „ezt mind elhallgathattam volna, de akkor előttem nem ért volna semmit e levél”, vallja a férfiak egyike. Általánosabb érdeklődésre természetesen csak az utóbbi hangnemben szóló sorok tarthatnak számot.

Állapítsuk meg mindenekelőtt: az értékesebb dolgozatok alapján hallgatóinknak a tanári hivatástudat szempontjából két típusát kell megkülönböztetnünk. Mintegy harminc dolgozat írója szemmel láthatólag zökkenők nélkül, tisztán belső ösztönét, természetes hajlamát követve jut el a főiskoláig, az indítékok, amelyek útját vezérlik, elemezhetetlenek, vagy csak nagyjából körvonalazhatók s visszamatatnak a gyermekkor élményvilágába. „A tanári pályán kívül soha nem gondoltam másra”; „ezt a kérdést soha nem tettem fel magamnak, olyan magától értetődőnek tartottam, hogy tanár lesz belőlem”; „ez felel meg legjobban egyéniségemnek”; „gyermekkorom óta mindig tanár akartam lenni”; „nem értelmi, hanem érzelmi okok vezettek”; „hogya csak tisztán értelmi megfontolásból tettem volna meg elhatározásomat, le is mondhattam volna arról, hogy igazi magyar tanár legyek”; „ha oly gazdag lennék, hogy nem lenne szükségem további tanulásra, akkor is itt lennék a főiskola falai között” — ime egy egyre visszatérő gondolat az idetartozó levelekből. S e sorokat olvasva, magától értetődőnek tetszik a kijelentés: „Az élethivatást nem lehet úgy változtatni, mint a ruhadarabokat.”

E szerencsésebb csoportnál sokkal érdekesebb s élményszerű-

rúbb vallomást nyújthatott a hallgatók másik táborá: azok tartoznak ide, akiknek nem a símább útát jelölte ki a gondviselés, akik zökkenők és megpróbáltatások árán jutottak el választott hivatásukig, akiket feladatok és problémák elé állított az élet s diadalmasan vagy legyőzve érkeztek el a főiskolához. Valóban, a pályaválasztás napjainkban sokkal inkább döntő lépés fiatalságunk életében, mint boldogabb időkben lehetett. Gazdasági és társadalmi bajok, anyagi és erkölcsi gondok súlya alatt roskadozva nem egyszer a legsúlyosabb áldozatot, saját hivatásának feláldozását követeli meg a helyzet ifjúságunktól. Mint az egyik levélben olvassuk: „A világháborút követő évek nemzedéke hatalmas küzdelmet vív a létért és az ifjúságnak nem sok alkalma van arra, hogy válogasson az életpályák között. Ma már csak nagyon kevés embernek jutott az a kiváltság, hogy mérlegelheti, vajjon melyik életpályához volna kedve; inkább az a kérdés nyomúl előtérbe, vajjon nyújt-e megélhetést a létfenntartásért küzdők nagy tömegének.”

E két típus vallomásaiban természetesen más és más mozzanatokra esik a hangsúly a tanári hivatástudat fejlődésének történetében: az első tábor látása tisztább, amikor a magára eszmélés folyamatának állomásait idézi fel s megkísérti számbavenni a körülményeket, amelyek a választott pálya felé irányították, míg a másik, bonyolultabb történetű csapat emlékezetében a leküzdött nehézségek vagy kényszerű megalkuvások képe elevenebb s az életben szerzett nyomasztó tapasztalatok megbeszélése nyomúl előtérbe.

Vajjon miféle szempontok segítik elő s milyenek hátráltatják fiatalságunkat a tanári hivatás felé vezető úton?

Az előbbi kérdésre adott feleletek gondolatmenete meglehetősen egyszerű: szülők és tanárok példája, könyvek és önképző-körök, gyermekszeretetet és tudásvágy adják a legtöbb indítást a pedagógiai hivatáshoz ma is, mint bizonyára minden időben. A legmélyebb ösztönző hatást természetesen a családi élet benyomásai váltják ki. Egész pedagógus-dinasztiák képe bontakozik ki olykor előttünk, amint a leveleket olvassuk. „Szüleim mindkettlen pedagógusok s a családból már hárman léptünk tanári pályára,” írja az egyik levél; „pedagógus-család tagja vagyok, nagyapám is, édesapám is tanár,” halljuk mások. „Édesapám is tanár volt! Milyen szép lenne az ő megkezdett munkáját folytatni!” „Édesanyám polgári iskolai tanárnő, ebben a légkörben nevelkedtem fel.” „Amikor édesapám magyarázott, úgy éreztük, hogy fehéren izzó lángnyelvek töltik meg a tantermet, amitől tüzet fogtunk mi is.” Az efféle nyilatkozatok világosan mutatják, milyen szuggesztív hatású lehet a környezet tanári családokban; de van példa arra is, hogy az iskolai gondoktól beárnyékolt szülőre másféle emlékek szállanak: „Egészen kicsi koromban sokszor el-elnéztem édesanyámat,

midőn este a lámpánál füzetet javít s mindig haragudtam egy kicsit arra: a sok-sok kéktáblás írkára és az egész iskolára.“ Egyébként figyelemreméltó, hogy a tanári pályára főiskolásaink csak tanári családokban kapnak indítást, másféle családi milieuk ezirányú hatásáról a levelek nem vallanak.

Számos dolgozatban nyomon kísérhetjük azonban az iskolának közvetlen hatását is: vissza-visszatérő eleme hallgatónk vallomásainak egy-egy hálás szó egy-egy volt tanárról, akinek példája egész életük alakulására döntő volt. E hatás első, nem nagy jelentőségű megnyilvánulása a gyermekkori iskolásdi-játék, amelynek fontossága sok dolgozatban alaptalanul megnő; teljes értékűek azonban az ehhez hasonló, sokat mondó megjegyzések: „Egy-egy szeretett tanárnóm példája ott lebegett előttem — hányszor nem határoztam el magam: Majd én is így teszek!“ „Tanáraitól szép példáját láttam az ifjúság nevelésének.“ „Hogy a tanári pályát választottam, abban három igen kedves tanáromnak van igen nagy része. Olyan nagy hatással voltak rám, hogy szinte akaratlanul is ők döntöttek a sorsom felől.“ „Erre a pályára egy tanárnóm példája is ösztönzött, aki osztályfőnökünk volt.“ „Kezdtem egyre jobban megszeretni apáca tanárnőimen keresztül a tanári pályát.“ Ezek a szemelvények világosan mutatják, hogy különösen a nőhallgatók élményvilágában milyen elhatározó jelentősége lehet a tanári hivatás felébredésében egy-egy megnyerő egyéniségnek. De van férfihallgatónk is, akinek életében sorsfordulatot jelentett egy közvetlen hangú beszélgetés a tanárral: nemcsak kötelességére eszméltette az előbb még felelőtlen kis diákot, hanem mint írja: „Ekkor fogamzott meg bennem az a gondolat, hogy én is ilyen tanár leszek, aki a gyermek lelkét így át tudja formálni, aki vele érez és aki ilyen sorsdöntő fordulatot tud teremteni egy ember életében.“

Magyar szakos hallgatókról lévén szó, feltűnő sok dolgozat hangsúlyozza, hogy a pályaválasztás mozzanatában az irodalomnak, a könyveknek a szeretete is fontos szerepet játszott. A szó eredeti értelmében vett filológiai hajlam e megnyilatkozásáról gyakran igen tanulságos sorokat olvashatunk, amelyek egy-egy fejlődő lélek olvasmányainak alakulásáról nyújtanak képet. Olykor egyszerűen megállapítja a levélíró: „A könyv gyermekkorom óta legkedvesebb szórakozásom volt, sokszor enni is elfelejtettem, ha nagyon belemerültem az olvasásba;“ „a másik ok, amiért magyar tanárnőnek jöttem, a könyvek szeretete;“ „a munka közben barátaim, testvéreim lettek a könyvek, melyek tanítottak és lelkesítettek.“ De nem egy dolgozat részletesen is megismertet a könyvek egymásutánjával, amelyek egy serdülő élet alakítói voltak. „Legkedvesebb perceim, óráim voltak,“ olvassuk az egyik levélben, „mikor édesapám ölébe vett és mesélt nekem... Hat éves lettem. Megtanultam az

ABC-t. Később mikor már jól tudtam olvasni, édesapám mesékonyveket vett nekem . . . Ha Pestre utaztak, mindig hoztak nekem Áller-újságot. Majd pedig megrendelték az Én Ujságom c. lapot. Később Robinson, Copperfield Dávid története, a Kis Lord tetszettek, majd May és Verne könyvei érdeketek és csak azután tértem át nagy mesemondónk, Jókai könyveire. A verseket is kezdtem megkedvelni és jóleső érzéssel mondogattam csak úgy, magamnak a megkapó, röpke sorokat, mondatokat.“ Hasonló sorokat idézhetnénk még s könnyű lenne rávilágítani arra a tájékozatlanságra is, amely diákjainkat olvasmányaink megválogatásában körülveszik.

Szembetűnően kis szerepet játszik a hivatástudat kialakításában az önképzőkör, amelynek feladata pedig éppen a különböző irányú egyéni hajlamok kibontakozása volna. Azok a komoly hozzászólások, amelyek különböző pedagógiai folyóiratainkban a nagymúltú intézmény válságáról elhangzanak, talán azzal a ténnyel is támogathatók, hogy dolgozataink közül mindössze kettő vall arról, hogy önképzőköri munkájának pályaválasztásában szerepe volt s a régi diákvilág kedves hagyományát, a versírást is mindössze három levél hangoztatja. De nemkevésbé érdekes, hogy a tiszta tudományszeretet motívuma is viszonylag ritkán kap hangot a dolgozatokban. Mindössze két hallgató van, aki a múlt felé fordulva, bírálatot mond középiskolai tanulmányairól, amelyeket elégtelennek érez. „Irodalomtörténet-tanárom nem jól tanította az irodalmat“, írja egyikök. „Leckevázlatot adott, száraz adatokat, amelyeket azzal egészített ki, hogy elolvasta Szerb Antal irodalomtörténeti munkájának odavágó részét.“ Hasonlóan szól a másik vallomása is. Ezeken kívül még csak egy-két levélben merül fel a vágy: „többet tudni, hallani“, „behatolni az emberi lélekbe, megismerni az emberek gondolkodásmódját, felfogását, örömét, bánatát évszázadokra visszamenőleg“, „több tudást, tapasztalatot gyűjteni az úti tarisznyába! gazdagabban elindulni és mint egy király, szétosztogatni útközben az útravalót.“

Talán a leggazdagabban képviselt mozzanat, amely a levelek tanúsága szerint a tanári hivatástudat felébresztésében szerepet játszik, a gyermekvilág szeretete, a vágy a gyermeki lélek erőinek kialakítására, arra a tiszta környezetre, amelyet az iskola apró közössége képvisel. Ezt a vágyat hallgatóink nagyrésze a tanítóképzőből hozza magával, ez intézmény pedagógiai hatását kell elsősorban keresnünk az idevágó nyilatkozatokban. A nevelői becsvágy felélesztésében a főiskolának valóban nincs sok tennivalója: hallgatóinak túlnyomó többsége magában hordozza ez élményt, korábbi iskoláinak nemes örökségeként. „Kerestem és szerettem a gyermekek társaságát“, olvassuk. „Mindjobban megértettem az ő kis világukat. Láttam, hogy minden magyarázatot milyen hálás szívvel fogadnak; láttam, ho-

gyan ébred fel érdeklődésük, hogyan fejlődik értelmük.“ S egy másik dolgozatban: „Visszatérek a faluba, hogy az emberpalán-tákat, apró proletárokat, kis senkijeit a nagy életnek, vezetgessem szebb holnapok felé, eljuttassam a műveltség hatalmas vi-zeinek legalább a partjaihoz. Lássák meg, hogy nemcsak ke-nyérharc van az életben, hanem szépség és magasabbrendű cél is.“

Egyéb, inkább alkalmi, mint általános indítékok mellőzésé-vel így jutunk el a levélírók második típusához; azokhoz, akik akadályokon és megpróbáltatásokon, lemondások és áldozatok árán jutottak el a főiskolához. Egy-egy gazdagabb tartalmú élet képe bontakozik ki itt előttünk — az élmények, amelye-ken át az élet útja kanyarog, valóságos kis önéletrajz szerkesz-tésére kényszerítik hallgatóinkat. Az akadályok sorában a leg-nagyobb kétségtelenül az állástalanság, a mai ifjú nemzedék e végzetszerű problémája. „A tanítói pálya túlzásfolt, itt munka-területre egyideig sajnos, nem lehet számítani“, állapítja meg egyszerűen az egyik dolgozat; egy másik szerint „a tanító el-helyezkedési lehetősége oly kevés, hogy szinte a semmivel hatá-ros.“ De áll ez egyéb pályákra is: „Két évig hiába igyekeztem elhelyezkedni“, mondja az egyik kereskedelmi iskolát vég-zett hallgató. Sok dolgozat valóban hosszú évek idegörlő vára-kozását, a munkáért vívott ijesztően reménytelen küzdelmet ve-títi elénk. Beíratkozni a főiskolára — e hallgatók élményvilágá-ban lázadást jelent az egyhangúság, a tétlenség és reménytelen-ség ellen, amely minden egészséges fiatal vérmérsékletnek szűk-ségszerűen ellene mond. A Magyarország-szerte kallódó ifjú ta-nító-nemzedék mai helyzetét jellemzik igen találóan e sorok: „Eltöltöm minden haszon és cél nélkül azokat az éveket, ame-lyek a legdrágábbak, amelyek többé vissza soha sem jönnek; várom ölbetett kezekkel, hogy majd csak jön kérvényemre va-lahonnan válasz . . . Nem! Ez a tétlenség nem az én természe-temnek való! Szüleim biztatnak, hogy majd megjön az ideje mindennek. Igen, de közben felörlődik az embernek legdrá-gább kincse, a hosszú évek keserves munkájával szerzett tudás és magamon tapasztaltam, hogy ha három-négy évet komoly munka nélkül kell eltöltenem, akkor kihál az emberből minden nemesebb eszméért való lángolás.“ Ami ilyen körülmények kö-zött a magyar vidék diplomásainak marad: a futballozás a falusi csapatban, ácsorgás a főutcán, a nagy-korcsma mulatsá-gai, haladás korban, visszafejlődés a tudományban, néha ideiglenes alkalmazás egy-egy gabonagyűjtő vállalatnál, lassú parlagiasodás s az élet ijesztő bizonytalansága.

Igy természetesen a dolgozatok a közvetlen élmény hang-jaival ismertetnek meg a mai vidéki állástalan diplomások élet-stílusával. A probléma azonban nemcsak az ifjú nemzedéké! Tudomásul kell vennünk, hogy egy új társadalmi réteg van

általuk kialakulóban, amely nem helyezkedhet többé vissza parasztságunk életformáiba, amelyektől elszakadt, de hiába kopogtat az értelmiségi pályák bezárt ajtaján is. „Soha nem akartam megtagadni az ugart, melynek egyszerű és darabos, de józan, egészséges világából jöttem,“ olvassuk a megdöbbenően pontos diagnózist. „De mégis, mikor visszatérhettem volna egyszerű életébe, akkor láttam, hogy nincs hozzá semmi közöm. Idegen vagyok a számára. Mások a vágyaim, eszméim. De ő is idegen nekem a maga ősi, ugar-illatú primitívségében. Ez a felfedezés döbbenetes volt és irányváltozást jelentett az életemben. Azelőtt, ha hűvös alkonyatok idején kint jártam a mezőn, úgy éreztem, hogy otthon vagyok. Minden ismerősöm volt; a lassan hazafelé vánszorgó kocsik, görnyedten haladó emberek, lilás-fehér köd a völgyekben, a zsombékok füstjének keserű szaga a levegőben . . . Tizenkilenc éves koromban elvégeztem a tanítóképzőt. Mikor hazatértem, már semmit sem találtam ismerősnek, éreznem kellett, hogy mindentől elszakadtam, amihez előbb tartoztam.“ E sorok világosan mutatják, hogy az ifjú nemzedék problémája nem lehet pusztán e nemzedéké, nem is pusztán a magyar iskolaügyé, bár ennek számára sem közömbös, hogy tétlen várakozásban elernyed, becsvágya és tudása vesztett fiatal tanítóság veszi át napjainkban az idősebbek posztját, — közös ügye az egész magyarságnak, társadalmi probléma, amely sürgős orvoslásra vár.

Valóban, mai fiatalságunk nem a rózsaszínű ábrándok lehetőségeinek korát éli! Az élet ma kegyetlenebb küzdelem, mint valaha s a magatartás, amellyel egy-egy hallgató a főiskolához ér, sok esetben a küzdelmek elől menekvőé. Van, aki föl sem veszi a fegyvereket: „Mint egy igazi kisgyermek, menekültem valahová, ahol ezt az ádáz tusát feledtetni tudják velem s nem minden átmenet nélkül kap el az élet sodra.“ De van szép számmal olyan is, aki a megkezdett harcot adta fel. „Helyettes tanítóságot vállaltam egy kis dunántúli faluban,“ olvassuk, „ahol két évet töltöttem. Ez a két év életem legsivárabb időszaka. Az intelligencia, mint új embert, gyanakvással fogadott. Talán sikerült volna bizalmát megnyernem, de az iváshoz nem értettem, a tarokknál hasznavehetetlen voltam, vadászni nem tudtam, stb. Ezért úgy látták, hogy forradalmian új vagyok, nem közjük való. Munkahelyemem mindvégig lelkiismeretesen dolgoztam, minden erőmmel azon voltam, hogy oszlassam a ködöt, ami a lelkekre fekszik. Hiába volt azonban minden munka, a zsíros jólétbe fulladt kiszagda-életeket nem sikerült fölráznom, a maradiság legyőzött.“ Ilyen megfontolások alapján a főiskola valóban menedékvárnak tetszik. Diplomásai bizonyára a legszerényebb százalékkal szerepelnek az állástalanok soraiban, férfihallgatói nem is mindig fedezik a mutatkozó szükségleteket s aki elvégezte, annak — az egyik levél szerint, — „nem kell az

oklevél mellett ábrándozni jó pár évig, míg állást kap.“ Bizonyára ez a megfontolás hozza a főiskolára azokat is, akik egyetemi tanulmányaikat szakítják félbe érette, vagy jogi vagy bölcsészdoktori oklevél birtokában iratkoznak be hallgatói közé.

Az akadályoknak egy második típusát képviseli a szülőök ellenző állásfoglalása a levélírók hajlamaival szemben. Ez az ellenszenv legtöbbször nagyon is reális tényeken épül fel: az anyagiak hiányán. „Szüleim nagyon ellenezték elhatározásomat“, írja az egyik levél, „s ellenállásukat azzal indokolták, hogy csekély jövedelmükből engem támogatni és taníttatni nem tudnak. Egyedül és támasz nélkül indultam útnak.“ Máskor az elhelyezkedési lehetőségek hiánya vezeti a szülői megfontolásokat, mint olvassuk: „Szüleim a diplomásoknak előrelátható nehéz elhelyezkedési lehetősége miatt a gimnáziumi érettségi után továbbtanulni nem engedték.“ De nem egy esetben jelentkezik az a gondolat is, hogy a reálisabb, szabad pályákon könnyebb az érvényesülés, a gyakorlati pályáké a jövő s e megfontolás olykor szinte tragikusan keresztezi egy-egy egyéniség hivatástudatát. „Édesanyám jobbnak látta, ha a kereskedelmibe irat, azt remélte, hogy azon a pályán hamarabb tudok állást kapni. Nekem azonban semmi kedvem, semmi érzékem a száraz kereskedelmi tárgyak iránt nem volt, irtóztam még csak a gondolatától is, hogy valami irodában körmöljek egész nap, mint egy gép, lélek nélkül s ennek az őszinte ellenszenvnek meglátszott a nyoma bizonyítványomon.“ A polgári iskolában jeles bizonyítványú tanuló éppen hogy csak elvégzi a kereskedelmi első két évfolyamát, azután szülei elhatározására kimarad, három évi szünet után legyőzi ellenszenvét, tovább tanul, de a kereskedelmi érettségi birtokában két évig hiába igyekszik elhelyezkedni s ilyen előzmények után kerül a főiskola nyelvi-irodalmi szakára.

Előfordul viszont az is, hogy a reális megfontolások vezetnek egy-egy hallgatónkra a tanári pályára — a hajlamuk másfelé vonja s eltemetett vágyak kapnak hangot levelüknek egy-egy megjegyzésében. A férfihallgatók között van, aki katona szeretett volna lenni s néhány nőhallgató bevallja: „Én orvos akartam lenni, nem azért, mert most divat és medikának lenni sikk, hanem már gyermekkoromtól fogva“, — „amenyire visszamenélek, az álmom mindig egy hófehér, napfényes, tágas kórház volt, úgy éreztem, gyermekorvosnak lenni a legszebb hivatás; de abban a városban, ahol laktunk, tanítóképző volt és nem leánygimnázium.“ A nőhallgatók egy része hangoztatja azt is, hogy választott életpályájánál természetesebbnek találta volna, ha nemének hivatását töltheti be. „A nőnek van egy természetes, közismert hivatásköre, melynek elérése azonban manapság igen nehéz és bizonytalan.“ Sőt még őszintébb sorokat is olvashatunk: „A nagylányságomat nem az iskolapadban ülve

képzelm el, hanem kissé szentimentálisan, zenével, jó könyvekkel, nyelvtanulással, tánccal, úgy, hogy az egész életemben szép emlékem legyen. Az élet azonban, mint minden mai lánynak, ezek helyett az álmok helyett a kemény munkát adta.“ Ez utóbbi csoport pályaválasztásában nagy szerepet játszik az a körülmény, hogy a pedagógiai pláya ellenkezik legkevésbé a női lélek természetes hivatásával.

De vannak egyéb akadályai is annak, hogy egy-egy hallgatónk a főiskolához elérjen. Sok levél mögött ott állnak a levélíróknak, vagy szüleinek heroikus erőfeszítései a tanulmányokhoz szükséges anyagiakért. „Szüleimnek hat gyermek neveléséről, tanításáról kell gondoskodniok.“ olvassuk. „Édesanyám egész nyáron gyűjtögette a pénzt, hogy a beiratkozáshoz elég legyen, így jutottam el nagy küzdelem után a tanárképző főiskolára“, olvassuk máskor. „Tönkrement szülők gyermeke vagyok, így azt mondhatom, az ötödik gimnázium óta állandóan dolgoznom, tanítanom kellett, hogy tanulhassak,“ írja a harmadik levél. „Elemi iskolás fiú voltam, mikor szüleim meghaltak. Már gyermekkoromban öreg embernek éreztem magam, hiszen az élet olyan kötelességeket rótt rám, melyek a családapáknak gondjai,“ hangzik egy következő vallomás. Van, akinek a falu ellenvéleményével kellett megbirkóznia: „Hogy egy szegény árva fiú tanár legyen?“ Egy erdélyi származású hallgatónk nem jutott be a tanítóképzőbe, így jutott arra az elhatározásra, hogy Csonka-Magyarországra jön, s van, aki Magyarországon kapott a tanítóképzőből a felvételi kérvényre elutasító választ s a kereskedelmi iskola vargabetéjűjét kellett megtennie, hogy hajlmainak megfelelő élethivatást választhasson.

Összefoglalóan áttekintve a leveleket, úgy érezzük, bármilyen különböző indítások és akadályok között vezet hallgatónknak útja, az osztályrészsül jutott hivatás megbecsülésében a két típus között nincsen különbség. Van, aki a legnagyobb tanító szavait idézi: „Elmenvén, tanítsatok“ — s hozzáteszi: „Vállalom e feladatot annyit esz, mint az Isten munkatársának lennem.“ Van, akit olvasmányai vezetnek ahhoz a gondolathoz, „hogy sugározzam ki a virágos, tiszta lelket és a világ azt a színt ölti, melybe öltöztetem.“ Majdnem minden levélíróban él a becsvágy: „Megkeresni az emberré levés útját, a jellem megeremtésének módját, hogy ifjúságunkból gerinces és egész ember, józan, egészséges nemzedék fejlődjék.“ „A papi hivatás után talán ez az első“, állapítja meg ismét egy másik hallgató. Sok dolgozatban kemény szavakkal szól hozzánk a tiltakozás az „átlagos, száraz, hétköznapi nevelő“ ellenében, „aki nyűg a gyermek részére.“ A tanári pálya ifjú szemekkel nézve több, mint merő kenyérkereseti forrás: „Mindig idegenkedtem attól a gondolattól, hogy olyan pályára lépjek, ahol egyszerűen megfizetik a munkámat“; „léleknélküli robotmunka végzésére nem

volnék képes"; „szerény véleményem szerint tanárnak lenni nem csupán állás, nem kereseti lehetőség, nemcsak jövedelmező pénzforrás (?), hanem elsősorban hivatás,“ — olvassuk az idevágó nyilatkozatokat. S ha valaki mindezek alapján vak idealizmussal vádolná hallgatóinkat, tőlük tanulhatja meg, hogy e szempontok elhanyagolása „nagyon is reális következményekkel jár.“

Tisztán áll azonban hallgatóink előtt a tanárnak a társadalomban elfoglalt helyzete is, nem ugyan a társadalmi jogok szempontjából, mint inkább azoknak a feladatoknak a szempontja szerint, amelyeknek megoldása rájuk vár. Sokan vannak, akik a tanító és nevelő feladatok mellett szociális teendőinkkel is számot vetnek s célkitűzéseik között ott van: „Szellemi érintkezésbe kerülni a kisváros, vagy külváros sokszor igen egyszerű lakosságával.“ „A tanári munkának az egyénen túl kell terjednie arra a közösségre, amelyben tevékenységét fogja kifejteni, az iskola, a kisváros vagy a külvárosok társadalmi életére,“ írja egy másik dolgozat. Egy hallgató előtt pedig teljes világossággal merül fel a terv: hazamenni a maga szűkebb környezetébe. „Egy magyarnak megmaradt külön kis világ ez. Tizenkét falu középpontja az én községem s az egész vidéknek nincs polgári iskolája. Talán sikerül majd elérnem, hogy kultúráját egy lépcsőfokkal feljebb segíthetem. Ennél szebb feladatot, célt nemis választhatok.“ Ez a gondolatkör a maga céltudatos hangsúlyával már jellegzetesen az új tanárnemzedéké. Bizonyos, hogy a tanári rend társadalmi megbecsülése felé ez az út, a társadalomért vállalt munka útja vezet. A polgári iskola, a társadalmi problémák alatt görnyedező néprétegek iskolatípusa, örömmel üdvözölheti a szociális tanár ez eszményének elvszerű hitvallását.

Dr. Sándor István.

A melléktérképek iskolai alkalmazása.

I. rész.

A földrajz tanításában leggyakrabban alkalmazott segéd-eszközünk a térkép. Szükségünk van rá minden órán, mert jeleivel és összefoglaló módszerével tájékoztat a földi tájak elrendezéséről, a földfelszín földrajzi tartalmáról. A Föld képét kibővítve, de jellemző egységességgel emeli ki.

A térképről igen gazdag szemléleti anyagot gyűjthetünk, bár ez a szemléleti anyag képletes. Olyan eszköz tehát, mely a tájak valóságos képétől eltérően, nem közvetlen és reális szem-